СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXX. | Число 209. | Джерзи Сіті, Н. Дж., субота, 9. вересня, 1922.

VOL. XXX. | No. 209. | Jersey City, N. J., Saturday, September 9, 1922. | THREE CENTS

ЗОРГАНІЗОВАНЕ РОБІТНИЦТВО ПОБОРЮЄ ПРАВНОЮ ДОРОГОЮ СУДОВУ ЗАБОРОНУ МІНІСТРА ДОГЕРТІ ПРОТИ СТРАЙКУЮЧИХ ЮНІЙ

ВАШИНГТОН, Д. К., 7. вересня. — Міжнародне Братство Електричних Робітників внесло скаргу в найвисшому суді Дистрикту Коломбія, для здержання судового наказу, який видав міністер судівництва Догерті проти зелізничих страйкарів.

Ся скарга покаже, чи судова заборона має законну підставу.

Міністер судівництва Догерті, котрий видав судовий наказ проти стракуючих зелізничників, тепер заявляє, що заки ще справа прийде перед вирішенне, чи та заборона леґальна чи нелеґальна, він змінить її остільки, аби не нарушувати свободи слова ані не вязнила юнійних фондів.

Голова Американської Федерації Праці, Самуїл Ґомперс, заявив, що зорганізоване робітництво ужиє всіх сил для поборювання проти-боїтничої політики міністра Догерті.

КАЖУТЬ, ЩО ГАРДИНГ ТРАТИТЬ ПОПУЛЯРНІСТЬ.

ВАШИНГТОН, Д. К., 7. вересня. — В тутешніх републиканських і демократичних круґах тепер зачинають говорити про те, що президент Гардинґ за останніх два місяці стратив богато своєї популярности, яку мав серед народу.

Найбільше зашкодили йому страйки, які він брався полагодити, а яких досі не вспів полагодити мимо довгих конференцій і заходів та всяких законодатних підмог.

Теперішні заходи міністра судівництва Догерті, щоб потягати до одвічальности юнії страйкарів за надужиття вчасі страйків, проти яких піднеслись громадні протести, також причинились до підкопання популярности президента Гардинґа.

Вкінці зашкодила президентови справа бонуса для бувших американських жовнірів із світової війни. Се, що Конґрес є за бонусом, а президент проти бонуса вказує, що президент не має доволі впливу в Конґресі. До того його спротив робить ворогами його кілька міліонів ветеранів і рівночасно виборців, і в додатку ще й усіх тих, що стоять по стороні ветеранів.

Републиканці бачать в сих невдачних кроках президента Гардинґа страту для будучого успіху своєї партії, а знова демократи вважають, що невдача републиканців се надія для них, і вже тепер зачинають говорити, що вони мають велику надію на успіх своєї партії при нових президентських виборах в 1924 році.

СЕНАТ ПРИНЯВ БИЛ ПРО КОНТРОЛЮ ЦІН УГЛЯ

ВАШИНГТОН, Д. К., 7. вересня. — Сенат приняв законопроєкт (бил) про розділ і контролю угля в Злучених Державах.

Бил признає право міжстертовій торговельній комісії заборонити копальням і торговцям угля зелізничих возів, колиб вони продавали уголь по високих цінах.

Кромі того на основі сього законопроєкту твориться окрему агенцію для контролі і звідомлювання міжстейтової торговельної комісії про умови продажі угля.

ГУВЕР КАЖЕ, ЩО ПРАВИТЕЛЬСТВО БУДЕ ОХОРОНЯТИ ПУБЛИКУ ПЕРЕД УГЛЕВИМИ НАЖИВНИКАМИ

ФИЛАДЕЛФІЯ, Па., 7. вересня. — Замикаючи тутешню конференцію у справі твердого угля, міністер торговлі Герберт С. Гувер заявив, що правительство подбає, аби вчасі теперішньої углевої кризи не потерпіли передівсім мешканці домів ізза дорожні угля, яку хотять штучно викликати углеві наживники.

ЖІНКА ГАРДИНҐА ХОРА

ВАШИНГТОН, Д. К., вересня. — Жінка президента Гардинга лежить хора в постелі від 10 днів. Тепер їй вже трохи полекшало і є надія, що скоро вернеться до здоровля.

ГАРДИНГ ВИТАЄ СВЯТО 100-ЛІТНІХ РОКОВИН НЕЗАВИСИМОСТИ БРАЗИЛІЇ

ВАШИНГТОН, Д. К., 7. вересня. — Президент Гардинг вислав нині каблеграму до президента Бразилії, д-ра Епітасія Пессоа, в якій підніє великі успіхи і поступ Бразилії за 100 літ независимости, і висловив надію, що південно-американська република дібється ще більшої визначности, ідучи далі шляхами мира і поступу.

СВЯТО СОТИХ РОКОВИН НЕЗАВИСИМОСТИ БРАЗИЛІЇ

РІО ДЕ ЖАНЕЙРО, столиця Бразилії, Південна Америка, 7. вересня. — Нині отворено тут свято сотих роковин независимости Бразилії. Свято зачалось одну мінуту по 12-тій годині вполудне серед грімких окликів публики і вистрілів з гармат.

Прибережна улиця, Авеніда Бейра-Мар і сусідні улиці були переповнені народом. Усюди співано бразилійський національний гимн і другі патріотичні пісні.

Чужинецькі военні кораблі в тутешній пристані формально привитали отворенне сотих роковин.

Всі тутешні часописі містять заяву американського державного секретаря Чарлза Еванса Гюса ,котрий приїхав сюди на свято. Гюс каже у своїй заяві, що він віддає гостину Бразилії за те, що вона вислала була свого представника на свято сотих роковин независимости Злучених Держав в 1876 році.

БОЯТЬСЯ НАСЛІДКІВ ПРОГИБІЦІЇ.

Др. Емануель Донгайзер, голова федерації Жидівських філянтропійних Організацій, видав публичну заяву про можливість страшних наслідків прогибіції.

На його думку, заведенне прогибіції в Злучених Державах може мати такий наслідком на американський народ. що він переміниться в народ діябетиків (людий хорих на діябетис. недугу відому загально під іменем цукрової хороби). Свою побоювання лікар поясняє в той спосіб. Він каже. що кожда людина має охоту до солодочий, коли людині відобрати нагоду.. напитися деколи алькоголічних напитків, то його бажанне солодких потрав ще більше зросте. Людина, яка була привикла до шклянки пива. примiром, коли її відобрати можливість дістати сю шклянку, кинеться просто на всякі цукрові вироби. Від алькоголю вона звернеться до цукру. котрий принесе його здоровлю більше шкоди. як всякий алькоголічний напиток з винятком горівки. Через те склепи з французькими тісточками треба вважати більше небезпечними для людського здоровля, як коршми, які внесено прогибіційним законом. Коршма ще нікого не перемінила в хорого чоловіка в так короткий час, як се потрафить зробити крамниця з цукорками.

ВИКОНАЛИ ПРИСУД СМЕРТИ НА МОЛОДІМ МУЩИНІ.

В столиці нюджерзького стейту, Трентоні. виконано присуд смерти на 25-літнім Ґілфорді Янґу, котрий був засуджений за вбитте окалічілого шофера Гарі Гарвуда. Кару смерти виконано при помочи електрики.

Янґ був одиноким чоловіком. в стейті Ню Джерзі, який. засудженим на смерть, потрафив утечи з тюрми. Його спіймали, 20 мінут по покиненню тюрми.

СИБІРСЬКА ЯЗВА В КИЄВІ.

Харківска газета „Пролетарій" повідомляє: „В Києві зареєстровано 5 випадків захворювань сібірською язвою.

Всі, випадки закінчились смертю.

Померші — торговці мнясом. Зараження відбулося через укуси мух".

ПОДОРОЖ АМЕРИКАНЦІВ НА СТРАСТНІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ В ОБЕРАМЕРҐАВ.

Як ручать корабельні компанії, на кораблях, що сими днями виїзджають до Европи, велике число Американців. їдучих на славні страстні представлення в німецькім місточку Обераmерґав. Сі представлення відбуваються що десять літ, але через світову війну не відбувалися через кільканайцять літ, бо богато „апостолів". ба навіть самий „Христос" служили німецькій армії. Сьогорічні представлення звідали вже 200.000 видців. з чого що найменче половина приїхала з Америки. З огляду на те, що представлення кінчуться вже 23. вересня. дорозн місця на їдучих до Европи кораблях просто переповнені Американцями, спішучимися до Оберамерґав.

ПОВНЕ ЗАТЬМІННЯ СОНЦЯ.

Сього року припадає на день 21. вересня повне затьміння сонця. Видно його буде на східнім березі Африки, в Австралії. на ріжних островах полудневої части Тихого Океану. Учені вижидають сього затьміння з великою нетерпеливостю. бо на ньому хочуть вони переконатися. чи правду говорить славний на весь світ жидівський учений Айнштайн, що лучі не йдуть простою лінією, як се досі загально принималося. але скривляються під впливом сили притягання великих тіл.

БАНКОВИЙ СКАНДАЛ В ЯПАНІ.

Слідство над банкротством одного японського банку, що впав кілька місяців тому назад і своїм упадком спричинив японським банкирам втрату яких 70 міліонів енів. розвернувся в справдішний скандал.

Переведене слідство виказало, що голова банку жичив гроші на ріжні небезпечні спекуляції, а самий зичив гроші від других банків при помочи тих самих запорук. На основі виказаних фактів арештовано цілий ряд урядників кількох банків.

КОМУНІСТИ ВТІКАЮТЬ З ПАРТІЇ

По офіціяльним даним, число членів комуністичної партії в петроградській области за першу половину с. р. зменшилося з 21.418 на 12.865 осіб.

БОЙКОТИ КОРАБЛІВ.

Наслідком того. що корабель підприємство „Ворд Лайн" не заплатило родині одного моряка, забитого на покладі корабля, суми 5.000 песів. як сього домагалися робітники. робітники збойкотували належачий до сеї фірми корабель „Мексико", як сей стояв в порті Вера Крус в Мексико, та відмовилися виладовувати з нього товари. Через бойкот корабель мусів виїхати до порту Тампіко з півтора тисячами тон товарів. призначених для вилагодовання в місті Вера Крус

Про подібні пригоди з другими перевозовими фірмами доносять з других мексиканських портів. Через те мексиканські власти побоюються поважних клопотів з мексиканськими робітниками та задумують навіть завісити корабельний рух межи мексиканськими та американськими портами до часу, поки всі подібні непорозуміння не буде раз на все полагоджені.

ПОДРОБИЦІ ЗЕЛІЗНИЧОЇ КАТАСТРОФИ ПІД КИЇВОМ

СОФІЯ, 22. серпня. „Комуніст". знаходимо такі подробиці зелізничої катастрофи між станціями Романів-Печанівка.

„Дослідженням встановлено. що катастрофа потягу відбулася завдяки розбору зелізничих торів бандитами.

„Видовисько катастрофи було жахливе.

„Вагони горіли. Пасажири. які, як виявилось, були заперті, пробуючи вискочити через вікна. душили один одного й задихались в диму.

„Убитих підібрано 14 душ. тяжко ранених — 5. легко ранених — 14. ранених тяжко, але життя яких не загрожено — 11.

„Переводяться роскопи й розборка обломків з метою розшуку решти забитих та погорівших.

„Частина з тих. які постраждали, відправлена в Бердичівську лікарню. а решта в Київську зелізничну лікарню.

„Докладно з'ясувати кількість забитих поки неможливо.

„4 вагони. які були переповнені пасажирами. згоріли до щенту.

„Комісія. яка виїхала на місце катастрофи, відмічає надзвичайну енерґію та героїзм трьох зелізничників, — машиниста Савицького, фешала Макаренка та начальника станції Дроґеева, які пасли життя багатьох пасажирам".

ЦІСАР БЕЗ МИШАЧОГО ХВОСТА

Як доносять з Парижа, туди дістала вістка; що наслідник китайського престола збунтувався. Мало йому знудитися уже життє серед жінок, та своїх дідів і тим подібного товариства, на яке йому позваляє двірська етикета. Зовнішною признакою бунту царевича має бути його незломима постанова обтяти собі косу. яку він повиненби носити після постанов, обовязуючих на китайськім дворі. Кажуть, що бунтарського духа набрався царевич від свого учителя англійської мови, спроваджeного з Англії.

ДИТИНА В КАНАЛІ.

Поліцай при ул. Личаківській у Львові почув крик дитини в каналі. Відчинивши канал, побачивтам маленького хлопчика, якого зараз витягнув і віддав до поліції. Малого хлопця вкинула відай його мати, за якою тепер пошукують.

МОСКОВСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ ВІДДАЮТЬ УКАЇНСЬКІ ПРИСТАНІ ІТАЛІЙСЬКІЙ КОРАБЕЛЬНІЙ КОМПАНІЇ

ЦАРГОРОД (Константинопль), столиця Туреччини, 7. вересня. — Московський большевицький „уряд" заключив умову з італійською корабельною компанією „Лойд Трієстіно", на основі якої ся компанія має монополь (виключне право) вести торговлю через полудневo-російські (українські) пристані над Чорним морем.

КАЖУТЬ, ЩО ҐРИФФИТА ОТРУЇЛИ

ДАБЛИЛН, столиця Ірляндії, 7. вересня. — Від кількох днів тут ходять чутки, що голову ірляндського парляменту, Артура Ґриффита, отруїли були приклонники републиканців.

Підозрівали в сьому лікаря і дві доглядачки, про котрих говорено, що їх увязнено. Одначе вістку про їх увязненне заперечено.

ІРЛЯНДІЯ ХОЧЕ ВСТУПИТИ ДО ЛІҐИ НАРОДІВ

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 7. вересня. — Сюди прибула ірляндська делеґація, яка предложить Лізі Народів домаганне, щоб її принято в члени Ліґи.

ВСІ ЧЛЕНИ ЗБОРУ ЛІҐИ НАРОДІВ ВИЖИДАЮТЬ ПРИЇЗДУ ЛОЙДА ДЖОРДЖА

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 7. вересня. — Збір Ліґи Народів дебатував нині далі над звітом Ради (екзекутиви) Ліґи Народів.

В усій дебаті не було нічого замітного, бо бесідники здержуються зі своїми заявами з причини, що всі вижидають приїзду і політичної заяви британського прем. Лойда Джорджа.

БУНТ АНҐЕЛІВ В РАЮ

ЛОНДОН, 3. вересня. — Сюди доносять з Москви, що там большевицький „уряд" арештував 33 високих большевицьких урядників, котрих обжаловує за участь в заговорі для скинення большевицького „правительства".

ДЕЩО З БОЛЬШЕВИЦЬКИХ БРЕХОНЬ І БРЕХОНЬ І ПЕРЕХВАЛОК КОМІСАРЯ КРАССІНА

БЕРЛІН, 7. вересня. — Нині сюди приїхав московський большевицький комісар „заграничної торговлі", Леонід Красін.

Представникам берлінської і заграничної преси змалював він „прехороші відносини", які він застав був в Росії вчасі недавнього свого побуту в Москві.

Казав, що большевики мають тепер 800,000 війска, але радять тепер над зменьшеннем армії і хотять дійсно ще її обмежити. Вони хотіли до того намовити також і сусідів і запросили їх на нараду, але гадають, що ніхто з них не приїде.

Далі балакав, що в Росії сього року є врожай і добробут мало не такий як перед війною.

Потім говорив про те, що большевики „погодили" в Росії комунізм з приватною власностю. Люди заграницею, казав він, думають, що большевики покинули комунізм, але вони не покинули а тільки „погодили". На селах оставили „капіталізм", бо лишили приватну власність селянам, а знов такі річи як зелізниці, фабрики і копальні переняли на свій „уряд" і ведуть їх під зарядом того „уряду". Селяни, говорив він, ще нарікають на большевизм, але нїби вже можуть продавати збіже, отже вже вдоволені.

Відтак ще брехав, що в Росії панує не мала меньшість але народні маси.

Опісля на запит кореспондентів відповів, що большевицький уряд дійсно вигнав много соток російських учених і писменників, а за причину подав се, що їх є в Росії „забогато".

Вкінці нарікав, що німецькі капіталісти не трактують німецько-російського договору з Рапалло серіозно і не виконують жадного зобовязання, яке принято в договорі в Рапалло. Як так далі піде, казав він, то московські большевики відберуть німецьким капіталістам всіх концесій, яких їм надавали в своєму договорі.

О. АРХИПЕНКО ПРОФЕСОРОМ НІМЕЦЬКОЇ АКАДЕМІЇ

БЕРЛІН, 23. серпня. (Вл. кор. „Свободи"). — Славний український різбар Олександер Архипенко, про якого вже писалось у „Свободі", дістав запрошенне бути професором плястики, мальовання і графіки в німецькій артистичній академії товариства „Житниця".

Архипенко приняв запрошенне і на початку вересня приступає до праці.

ГРЕКИ ПРОСЯТЬ ТУРКІВ О МИР

ЦАРҐОРОД (Константинополь), столиця Туреччини, 7. вересня. — Турки осягнули велику побіду над Греками біля Смирни в Малій Азії. Полонили богато грецького війска і заперли другі частини.

Греки в скрутному положенню заявили через аліянтів турецьким націоналістам, що уступляться з Малої Азії, якщо Турки сейчас згодяться на перемирє.

Англія вислала фльоту і війско для оборони Царгорода перед турецькими націоналістами.

РУХ СЕРЕД ПІДКАРПАТСЬКИХ УКРАЇНЦІВ

БЕРЛІН, 23. серпня. (Вл. кор. „Свободи"). — Підкарпатські Українці скликають у місяці вересні в Мукачеві маніфестаційний конґрес усіх українських партій. На тім конґресі мають бути ухвалені постанови про зміну західної границі Підкарпатської України, про прилучення українських частин, одступлених Румунії комітатів Земплин і Сариш до Підкарпатської України і про негайне розписанне виборів на Підкарпатській Україні.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПОКІНЧЕННЄ ВУГЛЕВОГО СТРАЙКУ.

Страйк вуглевих робітників можна вважати вже покінченим. Вилксберська три-округжна конвенція майнерської юнії, що зібралася для потвердження угоди, заключеної межи юнійними урядниками та представниками властителів копалень твердого вугля заявиться після всякої правдоподібности за підписанням угоди, і майнери твердого вугля відай уже з початком слідуючого тижня вернуть назад до роботи.

В той спосіб покінчиться довга, бо з верхом пять-місячна боротьба межи вуглевими робітниками та копальняними баронами, що вірують в безмежну диктатуру капіталістів над цілим промислом. Кінчиться боротьба побідою робітників, бо хоч робітники не дістали всего, чого вони домагалися, все таки вони побідили в головній точці боротьби: вони побили підприємців в тій справі, в якій вони передусім хотіли побіди: вони не дали вирвати собі право до організації та не дали їм розбити своїх організацій. Робітничі майнерські юнії далі лишилися представниками робітників, з якими представники властителів копалень мусять трактувати. Робітники показали властителям копалень, що самі властителі не можуть заряджувати вуглевим промислом, не питаючися робітників.

Виграли теж робітники й в других справах, майже так само важних. Найважніше з того те, що вони вимогли на капіталістах признаннє такої самої заплати, яку робітники побирали до страйку. Хоч робітники мусіли вступити зі свого домагання щодо тревання контракту (вони жадали контракту до 31. марта 1924. року, а дістали до 31. вересня 1923. року), та все таки се уступство не зменчає на богато їх побіди.

Свою побіду завдячують майнери твердого вугля передовсім доброму проводови своєї юнії та геройській витревалости страйкарів в боротьбі. Тому з повною певністю можна сказати, що побіда причиниться до ще більшого скріплення їх юнії та до ще кращого зрозуміння ваги організації. Якщо воно так дійсно станеться, то се буде найкращою побідою майнерів в сьогорічній коштовній боротьбі. Така побіда буде як найкращою запорукою дальших побід. Таке розуміннє буде найкращим приходом з тяжких переходів страйкарів.

Не треба думати, що боротьба вже покінчена. Не лишень що за рік прийдесь знов відносляти покінчений контракт, при чому підприємці певно попробують вирвати робітникам овочі сьогорічної побіди, але й ще перед упливом обовязуючої сили юнійного контракту підприємці будуть пробувати помогти собі при помочи відповідних законів американського конгресу. Велика виграна вуглевих майнерів не повинна засліплювати їх, але повинна зробити їх ще більше зоркими на небезпеки для їх інтересу та їх добра.

КОТЮЗІ ПО ЗАСЛУЗІ.

Польські жовніри з так званої армії Галлера, яку Видсон вислав проти Східної Галичини, поволи поприволікалися з Польщі назад до Америки.

Приїхали вони сюди, як пишуть польські газети з Ню Йорку, обдерті, обвошені і без надії відробити се, що стратили через польську війну.

Далі пишуть ті газети, що вони тепер проклинають Польщу, польський „ржонд" і польські порядки, називаючи їх анархічними, кажуть, що чуються щасливі, що вирвалися з тої польської анархії, а вернулись до Америки, де можна свобідно і по людському жити.

„Галлерчики", пишуть ті газети, тепер жалують, що бились за Польщу і мечуть в неї найдкійшими словами.

Що тому анархічному штучному недолїпкови, який влучно названо „Польщею", належиться все те, чим йому платять „галлерчики", про се нема жадного сумніву.

Але нема теж сумніву, що й тим „галлерчикам" належиться се, що дістали від тої „Польщі".

Вони може гадали, що бються за якусь вільну Польщу, де буде признане якесь право чоловіка, а міжтим вони бились за вільне панованнє польських панів над міліонами чорноробів.

Також помогли вони тим польським панам хвилево закинути їх ярмо на Галицьку Україну, на Волинь, Холмщину і Полісce, а також і на Західну Білорусь та частину Литви. Помогли польським панам до їх злочину.

А за се ніхто ніколи не може дістати іншої нагороди як дістали „галлерчики".

НА ЧУЖИНІ Й ДОМА.

(Спеціяльна кореспонденція „Свободи").

Хоч яке сумне й невідрадне становище української імміграції, хоть вибивається вона з сил в боротьбі за їстнування, відірвана від рідної землі, та проте російські урядові кола дома й емігрантські тут-же на чужині бояться її і всіх сил уживають, щоб її знищити, здеморалізувати, або перетягнути на російську — без огляду на напрямки — але загально російську, единонеделимську орієнтацію. Про зазиди в тім напрямку з большевицького боку вже досить писалося, низче ми згадаємо лишень про їх видимі наслідки, що от тепер починають виявлятися, але мало кому відомо, яких успіхів досягли праві російські кола серед відповідних кол української еміграції. Нам удалося дістати інформації, що кидають деяке світло на роботу правих. Переказуємо їх коротенько.

Незабаром по убійстві німецького міністра Ратенав в кінці червня с. р. у Будапешті відбувся зїзд російських монархістів із центральної Европи. На тім зїзді обговорювалося сучасне політичне положеннє Европи й Росії в звязку з останніми подіями — але резолюцій, з огляду на конспірацію не було винесено ніяких. Для нас цікаво, що на тому зїзді вперше виступали й дві особи в імени українських монархістів, а власне І. Полтавець-Остряниця і Б. Бутенко. Перший був генеральним писарем при гетьмані Скоропадськім, а другий міністром шляхів за тих же часів. Бутенко виступав у справі досить академічній (з докладом про організацію фінансів), а Полтавець-Остряниця в довшій промові виясновав як на їх думку (він говорив нібі взагалі від українських монархістів, але нам відомо, що крім вже згаданого Бутенка він за собою не має нікого більше) має виглядати майбутня монархічна Росія.

„Нам — українським монархістам тепер стало ясно, що без єдиної й міцної російської держави годі добитися порядку на Сході Европи. Отже велика Росія мусить знов відродитися, а для заспокоєння автономістичних змагань деяких окраїн можливо дозволити їм тимчасово в певних межах самоврядування. В тій цїли центральним російським адміністративним органом має бути установлено чотири генерал-губернаторства, а власне: північно-західне, прибалтійське, українське і кавказьке. Ми вже маємо й кандидата на українського генерал-губернатора — се відомий і заслужений ген. Біскупський".

Такі думки висловив Полтавець-Остряниця. За ним виступав сам генерал Біскупський, котрий в свою чергу рекомендував перед зборами Полтавця як відомого по всій Україні організатора повстанців і вільних козаків, котрий ніби й тепер на них має великий вплив і зноситься з ними. Що й говорити, російські монархісти горяче вітали таку „еволюцію" серед Українців і цілком згодилися на подані перспективи. (Инша справа, що взаїмні рекомендації Полтавця й Біскупського дуже розминаються з правдою).

Треба сказати пару слів і про генерала Біскупського. Се колишній Врангілівський генерал, що приймав діяльну участь в організації російських монархістів рік перед тим на славнозвіснім монархічнім зїзді в Райхенгалю у Баварії. Від німецьких і російських монархістів він дістав доручення приручити Українців до російського монархістичного руху, але на протязі цілорічної тяжкої роботи крім згаданих двох йому нікого позискати не вдалося. В правих українських колах взагалі диляться дуже підозріло на цілий той російський монархічний осередок, що має осідок у Баварії, тому й агітація Полтавця й Бутенка поміж Українцями в Австрії, Угорщині й Німеччині до ніяких наслідків не довела, і при генералі Біскупськім вони так і лишаються в двох, так що російські праві кола не можуть похвалитися великим уловом серед Українців.

Не більше повезло й большевикам у їх заходах.

Коли на весні прибули радянські місії до Берліна й Відня, то поза своїми інформаціями заспокоюючого характеру про амнестію для всіх бажаючих повертатися до дому, про порядок і можливість працювати усім на Україні, радянці зараз-же оголосили, що хто з Українців-емігрантів не зголоситься у них як радянський підданець до 1. червня, то потому його в підданство українське вже не приймуть і він лишиться поза обороною українського „уряду". Примани й загрози мали одначе невеликі наслідки. В Німеччині бажаючих знайшлося так мало, що мусіли продовжити термін приняття підданства аж до 1. жовтня, але й се справи не поліпшило, бо приймати радянське підданство й доси нема охочих.

У Відню большевицька агітація мала більше успіху.

Зараз-же таки на весні вирядилися на Україну кілька лівих українських С. Р.-ів з групи проф. Грушевського, що весь час теоретично обороняла радянську владу (Чечель, Шраг, Жуковський й ин.). Сам проф. Грушевський виїхати не схотів і лишився у Відню. Недавно від одного з виїхавших Р. С.-ів одержано лист. Тон листа сумний. „На Україні дуже лихий стан. „Все, що пишуть в газетах про голод, пошести, безладдя, утиски на Українців не тільки правда, але не містять в собі навіть половини дійсних страхіть". Після цього листа відпала охота вертатися до дому й тим, що вже не з ідейних причин, а з розпачі збиралися їхати, бо коли офіціяльним прихильникам і прислужникам радянської влади так зле на Україні, то яка-ж доля чекає тих, що на офіціяльній радянській мові звуться „жовтоблакитниками, петлюровцями, контрреволюціонерами" й иншими подібними так страшними в совєтській державі іменами?

Дома, на Україні большевики старанно розповсюджують чутки, що еміграція охоче й радо переходить на радянський бік. Робиться се в тій цїли, щоб збаламутити місцевих людей, відняти в них всяку надію і знищити енергію в обороні української справи у себе вдома. От що пише до одного з поважних емігрантів один відомий український діяч і академик, котрий принціпіяльно не хотів ніколи покинути Київ ні при якій владі:*)

„До нас доходять чутки, що ви на еміграції чи з розпуки, чи наслухавшися большевицьких сирен збирается вертатись до дому. Бога ради не не робіть сього! Досить вже тих жертв, що ми понесли людьми. Ми не так багаті на інтелігенцію, щоб дозволити собі на дальші жертви. Бережіть себе, аби ми, які тут терпимо й бідуємо, мали кому передати нашу роботу з наших слабих і змучених рук як прийде час. Та зрештою ми знаємо Вас, певні й віримо у Вас, а чутки вважаємо також за співи тутешніх сирен, щоб нас до спокуси довести . . ."

Так в одно працюють дома й за кордоном наші „брати", щоб ні знов нас довести і „возсоединити". Та щось мало попадає до них в їх обединительську сітку.

Ще не ослабла й наша сила! Хоч як тяжко дома, хоч яке лихо на еміграції, а не вгасне огонь любови до Батьківщини й до свого народу серед стражденних його синів, а зрадники й перекинчики хоч і є в нас, так їх не багато і тим нема чого журитися, бо вони бували в усі часи і з усіх народів. В годину біди й напасти найкраще пізнається справжніх друзів народу й справжніх патріотів. В се время люте, в сю останню тяжку минуту пізнає й Україна своїх дїтей.

С. Монахівський.

Будапешт, 12. серпня, 1922.

* Імени його, ані вище згаданого С. Р.-а не подаю, бо не хочу наразити людей на большевицьку помсту.

ЗАПИСКИ.

Надлюдська глупота.

Москалі звісні зі звірячости, як каже славний московський писменник Максим Горкий. Але не меньше звісні вони і з глупоти. Се глупота людська, бо Москалі люди мимо своєї звірячости, але в порівнанню з глупотою інших людей — се глупота надлюдська, або коротко а ясно — московська глупота.

Лише надлюдська глупота, або московська, могла довести до того, що Москалі вже 5 літ бавляться як малі бахурі в ідіотичний комунізм і нищать, руйнують, та тягнуть в бездонну нещасну, чи прокляту, Московщину і другі краї, які московські царі віками неволили.

До якої степени дійшла московська надлюдська глупота, свідчить найліпше се, що московські тумани такі-ж самі тумани не тільки в пропкятій Московщині, але наприклад і тут, на вільній землі, в Америці.

Майже щоднини можна почути про такі випадки московської глупоти.

От зібралось кількасот Москалів і йдуть „на родіну" закладати собі свою нещасну комуну. Вірять комісарам, вірять в їх рай, і спішать до того раю, без думки, без гадки, без дрібки розуму і застанови.

Другий новий випадок московської глупоти такий.

Вернувся з Москви звісний в Америці московський редактор Іван Окунцов, котрий в Москві був тепер за большевицького царства редактором большевицької газети „Трудовой Путь". Вернувшись до Ню Йорку, зачав він в московському дневнику „Новое Русское Слово" писати правду про московське большевицьке царство. І вистарчило се, що він зачав писати правду, аби Москалі з ріжних міст в Злучених Державах стали писати протести проти писання правди про злочинну большевію. На московську думку про большевію не можна писати правди. Треба її хвалити, отже брехати.

Москалі зі своїм московським „світоглядом" не можуть того зрозуміти, як можна правду написати про їх царство тоді, як воно ще істнує, чи телепається. Вони не можуть зрозуміти, як загалом можна писати свобідно, отверто, явно і ясно у вільному краю про те, про що так не вільно писати в їх комісарській матушці.

Се є чисто московський спосіб думання, до якого змушували нещасних Москалів царі і їх слуги, а яке є наслідком убивання всякої свобідної, самостійної, і розумної думки.

Безмежна московська глупота се є вицвіт царської неволі.

І нею Москалі пописуються і представляють себе перед цілим світом.

На виліченне Москалів з тої надлюдської глупоти треба надлюдських сил, а передівсім довгого часу. Може візьме ніве століття часу, заки серед Москалів приметься якесь розуміннє вільної думки, вільного слова, і розумного думання.

Другі народи повинні Москалям (і тим глупакам, що підпали під московську дурійку) помогти в праці над просвітою, над піднесенням уровення людської пошани і пошани та зрозуміння вільної думки чоловіка.

ВРОЖАЙ НА КАТЕРИНОСЛАВЩИНІ.

Харківська газета „Комуніст" пише, що у Верходнипровському повіті, завдяки безперериввним теплим південно-східним вітрам та високій температурі, хліби дуже погоріли. Жито, ячмінь та пшениця дозріли завчасу. Зерно легковесне. В деяких південних волостях повіту, як особливо постраждали вд тогорічнього неврожаю, в звязку з посухою, спостерігається повний одчай.

ВЕРСАЙСЬКИЙ ДОГОВІР—ПРАВНО НЕВАЖНИЙ.

ДУМКА НОРВЕГСЬКОГО ПРОФЕСОРА МІЖНАРОДНЬОГО ПРАВА, Д-РА Н. ҐЕЛЬСВІКА.

(Від власного кореспондента).

Норвеґський професор міжнародного права в університеті в Христіянії, столиці Норвегії, др. Н. Ґельсвік (Gjelsvik), висловив перед професором права в університеті в Гайдельберзі, д-ром Найбекером (Neubecker), думку, що Версайський договір з правного становища є неважний. Проф. Ґельсвік просив, щоби сю його думку оголосити в часописах. Сьогодня оголошує її тутешний „Heidelberger Tagblatt" звідки вона перейде очевидно в инші часописи Німеччини й заграниці.

Думка проф. Ґельсвіка на стільки цікава, що подаю її до відомости читачів „Свободи".

При сім маю на увазі, що вона має значіннє також для справи української Галичини, про що докладнійше при кінці сеї статті.

* * *

Проф. Ґельсвік говорить про Версайський договір ось-що:

„Бувший німецький міністер закордонних справ др. Сімон сказав раз: Всі постанови Версайського договору є, що правда, ПРАВНО обовязуючі, бо ми їх підписали, але не всі є МОРАЛЬНО обовязуючі. Морально обовязуючі є тільки ті, які є згідні з договором про перемирє.

З сим поглядом я, як професор міжнародного права, не годжуся. Навпаки, я думаю, що ті постанови мирового договору, які не є згідні з договором про перемирє, є необовязуючі не тільки морально, але і правно.

При сім треба мати на увазі зміст умов перемиря, а саме, що Німці розоружилися й віддали територію в такій мірі, що для них було вже неможливо зачати на ново війну. Се признав сам Вільзон в американськім сенаті, кажучи: Після сього договору про перемирє для Німців є неможливо зачати на ново війну.

Коли-ж антанта так використовує се положеннє, що диктує умови мира, які не є згідні з договором про перемирє, ТО СЕ Є МІЖНАРОДНЬО-ПРАВНИЙ ОБМАН, ЯКИЙ МУСИТЬ ЗРОБИТИ МИРОВИЙ ДОГОВІР ПРАВНО НЕВАЖНИМ.

Тут не можна закритися тим, що насильство чи примус проти держави є признаним оружем для того, щоб довести до важних договорів. Сей погляд є взагалі правильний, одначе він не підходить до сього випадку. Кожда людина з природним почуттєм права відчуває се також безпосередно. Коли свого противника доводиться обіцянками до зложення оружя, так, що він не може далі вести війни, а опісля тих обіцянок не додержується, тоді ціле міжнародне право завалилося би, і союз націй, опертий на таким обмані, не може стати правдивим союзом націй, тільки може служити на те, щоби якийсь час закривати перед світом міжнародньо-правний обман. Підчас війни можна очевидно вживати воєнних хитрощів, але не можна сього вважати дозволеними воєнними хитрощами, коли противника заставляється видати засоби, потрібні до ведення війни, абіцянками, що він одержить означений мир, а потім сих обіцянок не додержується. Кожда людина з природним почуттєм права обуряється проти того, а кождий правник мусить сказати, що таким способом не може істнувати право між народами.

Вже Римляни кажуть: etiam hosti fides servanda est (також супроти неприятеля мусить бути збережена вірність). Коли сей погляд має бути вірний, то мусить він бути вірний в сім випадку.

Коли говориться про святість міжнародних договорів, то не можна забувати святости договору про перемирє. Він мусить стати підставою нового і правдивого мирового договору"

* * *

Думка проф. Ґельсвіка така ясна, що не потребує богато пояснень.

Він стоїть на тім, що підставою мира між державами антанти і Німеччиною повинен бути договір про перемирє, в якім держави антанти дали Німеччині означені обіцянки що-до мира. Тимчасом, накидаючи Німеччині Версайський мир, держави антанти ті обіцянки зломили. Через те Версайський мир зі становища права є неважний.

Очевидно, ся думка проф. Ґельсвіка є тільки думка ученого правника, який говорить, як він розуміє право.

В міжнародній політиці така думка хоч-би найбільшого ученого нічого не може змінити, хиба тоді, коли нею перейметься загал на стільки, що се має вплив на політику правительств.

* * *

Я зазначив, що думка проф. Ґельсвіка має також значіннє для справи української Галичини.

Чому?

УКРАЇНСЬКА ГАЛИЧИНА ОДЕРЖАЛА ВІД НАЙВИСШОЇ ЖИТЬ ЗМОГУ ВИКОНАТИ ПРАВО САМООЗНАЧЕННЯ.

В 4-ій точці рішення Найвисшої Ради з 25. червня 1919, яким Найвисша Рада уповажнила Польщу заняти українську Галичину своїми військовими силами, сказано:

„ТА УМОВА (себто умова між головними державами й Польщею про тимчасову автономію української Галичини — М. Л.) БУДЕ В ОСТАННІЙ ІНСТАНЦІЇ ОПИРАТИСЯ НА ПРАВІ САМОВИЗНАЧЕННЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ЩО-ДО ЇЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИНАЛЕЖНОСТИ; час сього вирішення буде означений головними союзними і принятими до союза державами або органом, який вони до сього уповажнять".

Наведена постанова Найвисшої Ради містить виразну обітницю, що українська Галичина дістане змогу виконати право самовизначення.

Сею обітницею є ПРАВНО ЗВЯЗАНІ головні держави антанти при вирішенню справи української Галичини. Коли-б вони сеї обітниці не додержали, то се було би ЗЛОМАННЄ МІЖНАРОДНЬОГО ПРАВА.

В нашій акції в справі української Галичини треба нам і перед правительствами держав антанти і перед політичною думкою держав світа все зазначувати, що головні держави антанти ОБОВЯЗАЛИСЯ дати українській Галичині змогу виконати право самовизначення.

Треба, щоби в міжнародній політичній думці укріпився погляд, що ми маємо добре набуте право до державної незалежности, стверджене головними державами антанти, та що сього права відібрати нам не можна, бо се було би зломаннє міжнародного права.

Гайдельберґ, 15. серпня, 1922.

Др. Михайло Лозинський.

ПРО ВІДНОВЛЕНИЙ „ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ВІСТНИК" У ЛЬВОВІ.

Звісний український писменник і критик др. Остап Грицай пише у віденському „Українському Прапорі" з приводу віднови „Літературно-Наукового Вістника" у Львові осьцо:

Одною з найбільше болючих недостач у нашім культурнім життю воєнної доби був брак літературного журналу, який змігби обєднати українські письменницькі сили й надати провід літературній творчости. Воєнна й революційна доба витворювала щораз нові умовини істнования, примушувала переживати нечувані досі події, але український письменник не мав відповідної змоги посвятитися їх артистичному уподобленню. Нечисленні політичні й пів-політичні щоденники й тижневики не були пригожим місцем для літературних та наукових праць більшого обему. А спроби літературних журналів поважнійшого характеру, як напр. львівські „Шляхи" або віденськи „На Переломі" не змогли довше вдержатися.

Тому поява обновленого „Літ.-Наукового Вістника", який став виходити у Львові від мая с. р., се зворотний момент в українськім письменницькім життю повоєнної доби. Обновлений журнал має за собою авторитет, вироблений довголітньою працею найкращих українських письменницьких сил, між якими сяє імя Івана Франка. Тому саме він є передовсім покликаний до того, щоб сотворити на ново спільне середовище поважної письменницької праці, дати змогу старшим письменникам відізватися знов, а молодшим виступити перед громадянство.

Се важне й важке завдання. Але чотири перші випусти нового „Л.-Н. Вістника" показують, що його керманичі свідомі сього завдання та що вони вже за той розмірно короткий час награлися виконати його, як треба.

Далі автор зупиняється довше над новими оповіданнями з воєнної хуртовини, які помістили в Л. Н. Вістнику звісні українські писменники.

Він пише про сі оповідання:

В области воєнного оповідання почуваємо, що те перше віддалення, з якого вже сьогодня можна дивитися на воєнні пережитть, дуже додатно відбилося на артистичній уровені письменницьких спроб у тім напрямі. В. Стефаника „Вона-земля", К. Гриневичевої „Параска Гоголь" та М. Черемшини „Село вигибає" — се три воєнні картини першорядної артистичної вартости. Кінцевий момент у нарисі Стефаника доказує не тільки те, що його геніяльний талант ще все в силі кількома рисами викликувати потрясаючі враження. Але й те, що в духовости Стфеаника є і проміннi, визволюючі сяйва, які моглиб у нього зложитися на великі твори обновленої духовости українського народу. Українська мужичка Гриневичевої, яка наперекір усім пеклам війни й еміграції зберігає в душі ясну погоду бадьорої, нічим незломаної людини, просто прегарна. Се надзвичайно цінна спроба чисто предметового, а проте наскрізь передуховленого малюнку людської душі. К. Гриневичева визначний талант з нахилом до артистичного, ідейного реалізму. Картина Черемшини робить враження потрясаючим трагізмом. Але його малюнок,ostрий, краски свіжі й сильні, настрій глибокий і повний внутрішньої правди. Инші малюнки Черемшини цікаві, але не такі сильні. Лагіднішу лінію внутрішнього трагізму виявляють нарис О Кобилянської та обидва нариси К. Поліщука. З оповідання великої буковинської писменниці вичуваємо всю глибінь її високого, передуховленого артизму. А нариси Поліщука повні сього співчутливого погляду на трагізми війни, який так додатно відріжняє сього талановитого і продуктивного письменника на овиді теперішньої української письменницької творчости. Гарне також оповідання Ів. Липи „Утома". Своїм тоном пригадує воно трохи Коцюбинського.

В нинішнім числі часописи находиться оголошение патентових адвокатів A. M. WILSON, Inc. Та патентова фірма була заложена понад 30 літ і узискала много патентів для українських винахідників.

Належить похвалити умову твірчість Українців в тім краю. Коли хто з наших передплатників має винахід до опатентования, або інтересуєся винаходами, то повинен писати до A. M. WILSON, Inc., Washington, D. C. по їх ілюстровану українську книжку, яка подає пожиточні і потрібні інформації в патентових справах; вони пішлють ту книжку безплатно на жадание наших передплатників.

Довга услуга сеї фірми для Українців винахідників показує, що та фірма є гідна довіря і поперття.

Не від річи буде додати, що одним з членів сеї фірми є український адвокат Богдан Пелехович.

К. Л—вич.

„МИ" І „ВОНИ".

(Зі спроб „обоюдного" розуміння).

„Західництво" і славянофільство...

Здавалось би, два цілком протилежних поняття: безмежний ліберализм і запеклий консерватизм, з одного боку червона революція, а з другого — чорна реакція, нигілизм і месіянизм, атеїзм і екстаз сліпого сектанського вірування... це те, що Д. Мережковський назвав „Христом і Антихристом"...

Варто тільки більше уважно придивитися до того всього, що ділося в Росії на протязі останніх літ від революції 1905 року, щоб зразу-ж зрозуміти страшну парадоксальность ділань т. зв. „русскаго народа", котрий тепер став нагадувати собою суто біблійського „Гога і Магога"...

Навдивовижу велику, побачимо ми, що вся та парадоксальність має свою особливу льоґіку і психольоґію, що для нас ніколи не було зрозумілим. І тут мимоволі виникне думка: — чи не є більшевизм природно російським зявищем, змістом російської історії, синонімом російської психольоґії?.. Чи не перебуває в кождому Росіянинові **потенціяльний** більшевик, той самий „большевик", що в жовтні місяці 1917 року так влучно виконав свій замах на революцію, замінивши її спочатку **бунтом**, а потім терором і реакцією?.. І нарешті, чи не є цей самий більшевизм найбільшим піднесенням „Матушкі Русі", цього „славянського моря", в яке мали влитися всі славянські „ручьіж..." Ще раз народжується питання, — чи не є це максімумом того всього, що мала і могла показати всьому світові Росія?...

• • •

Пригадую дні великої війни... Виснажений, блідолиций жовнірик. Родом десь із Тули.

Сидить у вогкому рові безладдної боєвої лінії і стомлено кашляє. В нього сухоти, але його не звільняють, кажучи — — „всьо равно умірать"... Батька його згноїли за щось там у тюрмі, два брати загинули ще в японську війну, він же останній і наймолодший, покинув стару матір і пішов до „последней каплі крові" боронити „веру, царя і отечество"...

Не раз зі сльозами в очах скаржився й нарікав на „долю тяжволую", але коли з одного разу сказав йому, що війна для трудящого люду не потрібна, то він спалахнув і відрубав:

— А разі ви не знаете, что наша Матушка Расея всему свету ґалава?!..

Другого дня мене покликали на допит до військового свідчого в наслідок доносу. Був і жовнірик, який роблячи ддоноса, приказував:

— Не наше дело разсуждать! Раз гонят і пріказ такой єсть, нада ідті без разґаворов!...

Пізнійше, вже в часи нашої визвольної боротьби, я спитався одного полоненого „червоного", свідомістю яких так хваляться комуністичні московські „вожді", — чого вони йдуть на Україну.

— Раз гонят, нада ідті... — була відповідь.

Отже не **важно**, що мають „боронити", але **мусять**. З однаковим засліпленнем ідуть тепер за знищенне тієї „вери", в імення якої не так давно наклали міліонами голов... Важно те, що міститься в їх підсвідомому єстві: жадба руїнди під гаслами будови, пристрасть до гноблення під прапором визволення і якась дивна переконанність у своїй „висшости"...

І тут інтеліґентське призирливе відношення до Европи, яко „гнілого Запада" сходиться з мужицьким базіканнем про „заморскіх чертей"... Тому то цілком можливим було: Катерина „Велика" і Пугачов, Микола II і Распутін, Ленін з теоріями Маркса і царські кати в „Чрезвичайнах"...

• • •

Більшевизм суто московське зявище і початок його повстав ранійш Івана Грозного. „Красная Площадь" у Москві буля вдячною колискою для нього (не дарма тепер більшевики знову створили тут свій центр!) Астербурґ був лише символом „всея Россії", не більше. Завдяки йому витворилася та культура, література й мистецтво, на що тепер плює московський мужик.

„Да, і такой, моя Россія,
Ти всех крайов дороже мне!"

Каже на це відомий поет Олександер Блок, що сам упав жертвою „весьолаґо разкула" того самого мужика...

Европа, читаючи Достоєвського, хотіла бачити в цій надзвичайній мішанині націй, мов і релігій щось особливе і чуйно прислухалася до того, що говорили їй про цю мішанину Лев Толстой, Леонід Андреєв, Арцибались і инші, котрі в свою чергу були мішаниною, не уявляючи собою **плід нації**, лише плід культури того Петербурґу, який збудовано таким же більшевиком Петром першим на кістках поневолених синів гетьманської України. Тепер Европа має нагоду подивитися в справжнє лице загадкової Росії і зробити відповідні висновки про його красу і привабливість, про що так богато говорилося в російській літературі. Як має виглядати це лице, про це одверто каже тойже Олександер Блок, доля якого так спільна з долею жовнірика з Тули.

„Ми обратімся к вам своєю азіатской рожей"... Тепер ця „рожа" вже зїла Україну, Грузію, Вірменю, Білорусь і пів Литви і зазіхає на той самий „гнілой Запад", який ще й досі бавиться в ріжні Ґенуї та Гаґи, а за тим усім не має часу придивитися до цеї „рожі", як слід...

• • •

„Ми довжни освободіть!" — це те саме, що було: — „Да здравствует Славія і далой Тевтона!"...

Чи є ріжниця між сучасними замірами Росії „визволити пролетарів усього світу", а між минулими „зєднати всі славяньскі „ручеї" в московському морі?...

Ріжницею може бути хіба лише один маштаб, котрий з Росії — славії" став Росією Совітською — „Европою", як що не більше. Бачимо большевицькі аспірації на „сході", звідки Москаль черпає свої „духові" засоби...

Хто знає Москаля, той мусить знати і його вічне бажання „визволяти", або „усмиряти", що робиться під знаком **манії грандіоза**, тієї манії, що межує з „істінно-русскім клікушеством і юродством Хріста раді", що заставляє сучасних московських поетів писати блюзнірські твори і гістерично кричати до неба безумні викрики:

„Всем гласом взиваю;
Хрістос, отеліс!"...
(Єсенін).

Так кричить „поет", який „за Советскую Росію", але не ліпше рекомендує себе „поет", який служить інтересам „єдіной і неделімой святой Русі":

„Мой морзг — публічний дом,
Моя фантазія — простітутка:
Диьом шляеться по Тверьской,
Задрав високо юбку"...
(Соколов).

Це має бути основою „нової" віри і моралі в майбутній „федерації народів" після московського рецепту...

І недарма-ж так неприхильно пишуть про Москалів старі літописці! Досить буде зазирнути в один-другий мітературний часопис московський на еміґрації, щоб побачити скільки там бруду, роспусти, зухвальства і нахабства...

Беру перше, що попало перед мої очі:

„Аластирем губ пріпал к твоей груді,
как к чудотворной іверской іконе.
Плуг губ на поле твоей груді.
Губи карабкаліс по альпійскім кругам груді.
Я потонул в подушках твоїх ватних
грудей, как Тітанік в волнах"...
(Соколов).

Або:

„Міліони вас. Нас—тьми, і тьми, і тьми.
Попробуйте, сразітесь с нами! —
Да, скіфи ми! Да, азіати ми,
С раскосимі і жаднимі очамі!"...
(Блок).

Так отверто відслонює своє лице сучасний Москаль. Але ще більш одверто і більш повно виявляється дійсність московських замірів, надій і вірувань у давнього критика, сучасного більшевицького аґітатора Іванова Разумніра. Для популяризації його думок істнує в Берліні видавництво „Скифи", котре й пропаґандує між мешканцями „гнілаґо Запада". Після його тверджень, Росія не тільки не ослабла, яко держава, але ще й зміцнилася й росте до „безконечності"... Вона лише стерла „ґеоґрафіческія ґраніци" і „слушает музику велікаґо міра"... Про цю „музику" росписався й покійний поет О. Блок, видавши навіть цілу книжку п. н. „Россія і інтеліґенція". Збештавши все, що було інтеліґентного, він „музикально" переконує, що:

„Умом Россії не обнять,
В Россію можно только веріть!..."

Звичайна річ, що всі ті, хто тільки не схоче, або не може „веріть", зачислюються до „нічтожно-жалкіх мещан", або до „заядлих контрреволюціонеров"...

Бідолашний „гнілой" Запад!

• • •

Взявши це все під холодну розвагу, неминучо поставимо перед собою питанне: звідки такі претензії на першість у цього темного, некультурно, ледачого народу?

Звідки така самовпевненість світ чує де що цвинтарища Грузії та Вірменії, знає про кріваві руїни України, бачить димні згарища й самої Московщини, але ніяково мовчить, слухаючи зухвалі промови самих злочинців...

— Ми для ідеї все! — кажуть у відповідь на несмілі закиди цивілізованого світу всякі Літвінови та Чичеріни.

А Европа соромливо опускає до долу очі і думає про себе ріжні думи на тему вичитаного колись у Достоєвського, або Толстого і знову мовчить...

Тим часом завжди слід памятати те, що є домінуючим в сучасній московській творчости, а воно звучить навіть більш, ніж самовпевнено:

„Ми на горе всем буржуям
Міровой пожар раздуем,—
Міровой пожар в крові,
Господі, благаславі!"...

Ось до чого стремить цей біблійний „Гос і Малог" і це повинна знати кожда культурна людина, якій противна кров, руїна і грабовища...

Львів, 12. 12. серпня 1922.

[...] і глупота в першого інтеліґента і в останнього „мужичка" з Тули, який тілом і душею віддається тому, щоб „освобождать", або „усмірять" і, разом з тим вірить, що тільки „Матушка Расея всему свету ґалава", а ретша, то все — „жідішкі", „басурманчікі", „чухоньчікі", „армяшкі" та „хохлікі?"...

Це зовсім не те, що співають у своїх національних піснях ріжні пануючі нації, які силою своєї вдачі, працею та дбайливістю досягли великого.

Москаль, для якого весь індустріяльний світ міститься в Тульському самоварі, і для якого праобразом усього патріотизму є пяний поліцай з нагайкою в руках, тікаючи раз у раз із фронту, марить нечуваними перемогами тоді, коли їх „паґонят". Ленін розумів чудово, що не инакше, як тільки збунтувати, а потім поґнати... Тому то він, беручись за проведення в життя своїх теорій, більше довірився найнятім за гроші Лотишським та Хінським баталіонам, ніж свому власному „вооружонному пролетаріяту". Він знав, що цей „вооружонний пролетаріят" лише тоді буде виконувати його волю, коли його буде чим **гнати**. І, от, тепер розгорнувся у всій своїй красі й силі, віками, ще від Боголюбського плеканий, азіятсько-московський месіянізм, а червоні аґітатори не перестають „пущать дим в глаза" цивілізованому світові своїми сатанинськими ідеями...

Правда, цей цивілізований [...]

NEW YORK, N. Y.

Заходом Нюйорського Комітету Допомоги Голодуючим на Україні, відбудуться **в неділю, 10-го вересня б. р.** в церковній гали на 7-ій улиці **наради в справі Українського Дня** в Ню Йорку. Проситься всіх громадян як також репрезентантів товариств прибути. Наради почнуться точно о годині 1. пополудни. — КОМІТЕТ. 08-09

ДО ЗБАРАЖЧАН ЗАМЕШКАЛИХ В ФІЛАДЕЛФІЇ І ОКОЛИЦІ.

Українці міста Збараж приступили до будови „Народного Дому", якого брак дуже відчували зі згляду на теперішні обставини. Почавши будову віднеслися за помочею до Українців живучих в Америці. В Ню Йорку зорґанізувався Комітет, який занимається згаданою справою. Не можуть зістати бездільними Українці Збаражчане живучі в Філаделфії і околиці. Тому проситься на

НАРАДИ

в неділю, 10-го вересня 1922 р. о год. 7. вечером до Галі Укр. Амер. Горожан під ч. 822 Н. Френклин ул.

Проситься переказати це тім Збаражчанам, котрі би не знали о тій нараді.

П. Кирилюк **Семен Рутецький.**

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

ОРМРОД, ПА. Бр. св. о. Николая, від. 124 У. Н. Союза повідомляє, що річний мітинг відбудеться о 7. годині вечером в суботу, дня 9. вересня в галі мітинговій. На порядку вибір нового уряду і річне справозданнє. Неявившийся член заплатить кару 1 дол., а урядник 2 дол. — Д. Бала, секр.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА. Товариство Мир, від. 324 У. Н. Союза повідомляє, що надзвичайний мітинг відбудеться о 3. годині пополудни в неділю, дня 10. вересня в гали Укр. Громади при 2309 Фермонт Евеню. — Н. Самбір, предс.; І. Слободзян, секр.

ПЛЕЙНС, ПА. Бр. св. Андрія, від. 48 У. Н. Союза повідомляє, що триквартальний мітинг відбудеться в неділю, 17. вересня с. р. в гали церковній під ч. 635 Рівер ул. На порядку нарад контрольори здадуть справозданнє за 3 квартали. Будеться приймати нових членів. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — К. Пех, предс.; Т. Катулька, секр.

ДІТРОЙТ, МИЦ. Товариство Подільська Січ, від. 141 У. Н. Союза повідомляє, що надзвичайний мітинг відбудеться о 1. годині пополудни в неділю, дня 10. вересня в гали парафіяльній під ч. 123 Кліперт ул. На порядку нарад суть важні справи до полагодження, тож проситься, щоби кождий член на той мітинг прибув. Неявившийся член заплатить кару 50 ц., а урядник 1 дол. — Н. Стельмах, пр.; Т. Ворко, кас.; І. Ґирьовський, секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Товариство Запорожська Січ, від. 367 У. Н. Союза повідомляє, що надзвичайний мітинг відбудеться о годині 7.30 вечером в вівторок, дня 12. вересня, в гали церковній під ч. 303 Гудсон Евеню. На порядку нарад суть дуже важні справи. Обовязком кождого члена явитись. Неявившийся член заплатить кару 25 цнт., а урядник 50 цнт. — А. Мельник, предс.; В. Паньків, секр.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА. Товариство Любов, від. 45 У. Н. Союза повідомляє, що надзвичайний мітинг відбудеться о 1-ій годині попол. в неділю, дня 10. вересня в гали Укр. Амер. Горожан під ч. 822 Н. Френклин ул. На порядку нарад є важні справи до полагодження. Проситься кождого члена вирівнати свою належитість. — Т. Малик, пр.; Е. Кісь, секр.

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ І ЇХ ЗВЯЗЬ З ЖИТТЯМ НАРОДА.

Народні пісні мають для нас велике значіння через те, що вони тісно вяжуться із життям народа і дають його вірне зображення. В прекрасних піснях виспівав нарід журбу матері над колискою дитини, щиру любов молодечу, терпіння зрадженої дівчини, тугу відданиці, жаль батька-матері, що дають свою дитину в чужі руки на непевну долю, горювання жінки, що її чоловік-нелюб зневажає, або недобра свекруха поневіряє, бідування удови, що „дрібними слізоньками ріллю промочила", плач сирітки на гробі матері — усе-усе життя людське від колиски до гробової дошки зі всіми турботами й радощами мов у зеркалі відбилося у наших народніх піснях. А що життя нашого бідного селянина гірке — не солодке, і не богато в ньому хвиль радости, бо й цілий наш нарід, від коли долі, тож і пісні народні мають тямить себе, не зазнав кращої переважно сумовиту закраску, наводять на душу якусь тяжку задуму над людською долею.

Нераз дівчата й матері аж плачуть, співаючи жалібні пісні про розлуку милого з милою, про молодого козака чи жовніра, що пішов на війну, та вже й не вернувся. Або жовніри не тужать у піснях за рідними сторонами та за тими дорогими головами, що їх розлучила з ними тяжка військова служба?

Та не тільки про теперішнє життя співають народні пісні: декотрі із них походять із глибокої старини, із тих дуже давніх часів, коли наші предки були ще поганами та віддавали божу честь силам природи і небесним тілам: сонцю, місяцеві, зорі, громові, як на це вказують наші коляди, щедрівки, веснянки або гагілки та купальські пісні. Є у нас також таких богато пісень, у котрих говориться про походи военних дружин у далекі краї по добичу, співається про давніх князів і бояр, про напади Татарів та Турків, про війни козаків з Поляками і Москалями, про панщинну неволю, про тяжку рекрутчину: усі ті пісні зображають нам давне життя нашого народа, малюють живими красками нашу давню бувальщину, ті пісні говорять нам, хто ми.

Чиї сини, яких батьків,
Ким, за що закуті.

Оцеж бачимо, що народні пісні це не пуста забавка молодого віку: у піснях розповів нарід про своє теперішнє і минуле життя, про усе, що його тішить і що йому долягає, у піснях висповідався нарід із своїх скорбот і радощів, розкрив у них усю свою душу.

Коли в зеркалі бачить чоловік відбиття свого зверхнього вигляду, то в піснях знаходимо відбиття нашої духової істоти, бо звісно, який нарід, такі й його пісні.

Учені люде, як Максимович, Метлинський, Куліш, Чубинський, Драгоманів, Головацький і инші позаписували на десятки тисячів українських народніх пісень та повидавали їх у друкованих збірниках, які доказують, що Українці мають, чи не найбогатшу людову поезію поміж народами Европи. Треба ще додати, що український нарід співає богато таких пісень, яких ще й досі не записано. При порядкуванні так великої маси народніх пісень не легко буває завести якийсь прозорий розклад, щоб усякій пісні визначити відповідне місце. Хотячи подати бодай поверховний погляд на цю неперебрану скарбницю наших народніх пісень, ділимо увесь пісенний матеріял на оцих пять головних відділів:

А. Пісні обрядові і релігійні, як коляди, щедрівки, веснянки або гагілки, пісні купальські і обжинкові.

Б. Пісні історичні і політичні, як козацькі, гайдамацькі, рекрутські і панщизняні.

В. Пісні станові, як чумацькі, ремісницькі.

Г. Пісні з життя родинного і особистого, як весільні, любовні.

Д. Пісні мандрівні, як баляди про забиття жінки чоловіком за намовою матері і т. и.

Найбільше значіння мають історичні і політичні пісні. До цього розряду зачисляють не лиш пісні про історичні особи і події, приміром про Хмельницького, про знесення панщини, але й усі такі пісні, що в них відбилися зміни громадського ладу, родинного життя і релігійного світогляду.

Філярет Колесса.

Микола Богун.

З МИНУЛОГО ТА СУЧАСНОГО

Начерк споминів

УКРАЇНСЬКОГО КОНТРРЕВОЛЮЦІОНЕРА.

Присвячую моїм донькам Марусі та Наталці.

(Продовження).

(5)

Кожна зміна в державному устроєві та суспільному ладі, кожний переворот у взаємовідносинах ріжних груп і кляс залежить не тільки від розвитку економічних чинників, але й від степення розвою культури широких народніх мас. А найбільше — ще й від орґанізації верств суспільности по групам, клясам на тлі економічному, та виявлення волі й змагань сих груп на полі взаїмної політично- економічної боротьби в державі через так звані партії та професійні союзи.

І в залежности від того, як низько стоїть в народі культурність та як розвинена економічна клясова диференціяція суспільности, — роля інтеліґенції, дозволю собі сказати ще раз, буває або службова, підпорядкована інтересам кляс, або самостійна, надклясова, ідеалістично приймаюча (теоретично в життю) на себе ролю творця нових форм життя, блага й щастя народнього.

До сеї категорії належить і буде ще належати всеросійська інтеліґенція — інтеліґенція всіх народів Росії.

Фанатична віра російської інтеліґенщини в своє високе призначення Вчителя й Месії Народнього — се й є властивою причиною її героїчних подвиґів в дореволюційні часи в політичній боротьбі за свої ідеали та її сектанства, нетерпимости до навіть співзгучних,*) але по инакшому думаючих, инших сект і фракцій.

До сього треба додати ще одну характеристичну для інтеліґенщини рису: нерозбірливість у методах дискредитації перед юрбою своїх супротивників.

Коли-ж наступають часи революції, які показують інтеліґенції, що її мрії та ідеали йдуть всупереч із суворою холодною дійсністю життя, що вона не є ані волею, ані двигаючою моторичною силою своєї країни — то тоді вона з одної екстреми кидається в другу...

Пореволюційні часи після 1905-6 років є найліпшим і найбільше характеристичним доказом сього.

Ідейна ростіч, еклектизм, глибока зневіра в народ та переоцінка вартостей — ось що характеризує культурніщі шари громадянства Росії в часи 1907-14 років, часи найбільшої, найтемнійшої реакції, якої Росія не переживала за останнє століття.

Ніодного більш-менш яскравого твору ані в літературі, ані в инших галузях мистецтва.

Навпаки — Арцибашевщина, Нік Картер і Нат Пінкертон, кубізм, спіритизм, футуризм, боговідшукання опанували молодь та інтеліґенцію.

В Петрограді зявилась навіть „шлюбна" часопись — незнана ще в Росії „галузь" промисловости.

Студентство, що до сих часів стояло в передніх лавах революційного руху, вело провід в пропаганді соціялистичних ідей та соціялистичних партій, вдарилось в „академізм" — в науку виключно для будучих посад, стало приймати участь в ріжних гуртках „не журись" з сексуальною, еротоманською підшивкою, забуло свої фракційні дискусії в царині політики та втратило політичний досвід свого старшого покоління, який був так потрібний для нової, що наближалась, революції.

Навіть в робітничому русі до 1912 року не виявилось більшменш політичних ознак професійного життя.

Аж до нової Великої Революції життя в Росії — се якесь темне безпросвітне проваллє, про первопричину якого — революцію 1905 року — можна сміливо сказати словами Некрасова: „Порвалася цєпь велика і ударила одним концом по барину, другим по мужику", коли замінимо слово „мужик" словом „інтеліґент".

Така доля інтеліґенщини завжди там, де вона ще є надклясовою або сама в собі „клясою".

Але треба одмінити ще одне характеристичне явище: поразка революції зовсім инакше відбилась на поневолених націях, особливо на українській.

Тут не було партій в російському значінню сього слова, як теж і що-до чисельности членів у кожній із них, — а коли вони взагалі й були, то щодо практичного та національного значіння їх мали вони не стільки революційно-соціялістичний зміст, скільки революційно-національний.

Українські партії, які в тій або иншій мірі віддавали данину часові та відбивали в собі ортодоксалізм і психольоґію всеросійської інтеліґенщини, — під напором реакції зникли.

Але революція вже зробила своє: вона розворушила національні інстинкти „малороса", які вже годі коли спинити. А сі інстинкти перетворювали життєву атмосферу, вливали в громадське, навіть в приватне життя нові настрої та поривання.

Наперекір пореволюційним політичним будням (а може завдяки їм), наперекір лютій ворожнечі та переслідуванням з боку Росіян — викликана до життя самодіяльність „малоросійського" громадянства шукала приложення своїм пробудженим життьовим силям і енерґії...

Ріжними шляхами, по всіх галузях народнього життя, побігли струмочки чистої освіжаючої води, пробиваючи стежки на шлях широкого національного розвитку, набіраючи сил для політичного, духового та економічного визволення Української Нації.

Відсутність революційних і взагалі „партій", може, і найбільш сприяла розвиткові кооперації та культурно-просвітньому рухові.

Вже не марнуються активні одиниці, що відходили для соціялістично-„клясової" роботи, для якої проповідування кооперації було „річчю шкідливою та реакційною, як з політичного, так і з економічного погляду", бо „вона відвертає увагу народню від революції, спиняє біг економічного розвитку до соціялізму, затушовує клясові інтереси пролетаріяту".

((Такі погляди були навіть і серед українських соціялістів).

Культурно-просвітня-ж праця в „буржуазних" Просвітах (инших не було, бо не було фабричного пролетаріяту, який признавався-б до українства) — на думку тих самих — „затемнює клясові інтереси укр. пролетаріяту, шкодить його самосвідомости та вносить в нього заразу своїми дрібно-буржуазними національними тенденціями".

Хто-зна, чи українська нація та українські Землі були-б так придатні для експериментів у руках чужинців, коли-б нова, вже „комуністична" революція не прийшла так заскоро.

Хто-зна, чи Україна з її 40-міліоновим народом змогла-б надалі виконувати свою історичну „місію" — спричинятись до розвитку чужих народів, чужих культур, зросту чужих державних форм життя, коли-б той стихійний, а не по плянам уложений процес національної самоорґанізації був протривав ще десятка два років!...

* * *

Ідейна ростіч та взагалі неґативні наслідки цілковитого розбиття революції 1905 року як найбільше виказуються тут, в Парижі, на еміґрації, серед усіх тих, що втекли від тюрми та каторги, або з них в Европу, серед тих, хто, власне, був „мозком" революції.

Майже всі центральні установи партій і фракцій соціялістів Росії, за винятком укр. соц.-дем. (укр. соц.-рев. ще не було), періодично сходились в Парижі.

Тут складались нові фракції та течії, засновувались нові партії, дроблячись до безконечности, вводячи в гру не тільки переоцінку старих революційних вартостей, але й особисті індивідуальні прикмети та чинники.

На жаль література та публіцистика, психіятри та історики майже мовчки обійшли се „ґетто", в якому була сконцентрована розбита революція, траґедія та відчай, авантуризм й провокація, роспука й фанатизм.

А життя серед сеї еміґрації занадто тяжке було!

Роздерта своїми власними переживаннями, душа роздиралась ще й від того, що через матеріяльні обставини не можна було вибратись із сього „зачарованого" кола, уникнути покути в сьому „чистилищі", вибратись на свіже повітря із затхлої атмосфери вічних сварок, взаємних підозрінь та загального згірдного відношення до українства, до його національно-революційного руху, до всього того, що виходить поза рамці пісень, вишиваних сорочок, ковбас, запеканки, гопака...

Серед паріїв — парій...

Покоління за поколінням всеросійська інтеліґенція, вірячи в прихід революції, кидала на вівтар свого бога все, що було в неї найдорожчого.

Не мало революціонерів-жертв для „загальної" справи дала і... Україна.

Але мимоволі, читаючи відозви та брошури тої чи иншої партії про національні утиски царського режиму, де перечислюються всі народи, крім українського, повстає настирливе питаннє: чи була і є рація сим жертвам??

Розмовляючи на національні теми з лідерами та „знаменитостями", не виключаючи навіть і „персон" українського походження, як Хрустальов-Носар,**) в тайниках твого „я" складається й рішуча відповідь: — **Ні, не було, нема й не буде рації!!...**

Не було — коли по волі чи неволі будували стару, велику Росію, а тим більше нема її, коли по своїй волі несемо і будемо нести жертви для нової по формі, а старої **в національному відношенні** Росії.

*) Се можна запримітити й тепер не тільки серед лівих течій, але й правих кол і сучасного українського, що витворюється на еміґрації, ідельоґічного руху.

**) Бувший голова Петербурської Ради Робітничих Депутатів за часів революції 1905 року.

(Дальше буде).